

Rosmalen. Die argumenten heb ik niet ontdekt. Ik handhaaf onze stelling dat ook zonder deze herindeling de concrete problemen van 's-Hertogenbosch oplosbaar zouden zijn geweest.

Natuurlijk schept dit wel degelijk een precedent voor het toekomstige beleid. Deze weg van paars laat zien hoe het nieuwe beleidskader eruit ziet. Ik vond het eigenlijk wel in de heer Schuyer van D66 te prijzen dat hij dat ook eerlijk toegeeft: het gaat eigenlijk niet eens meer om 's-Hertogenbosch. Als wij deze keuze maken – dat zegt hij dus – schept dat een precedent voor het toekomstige beleid. Dat staat trouwens wel haaks op de bewering van de staatssecretaris. Daarom is het wel goed dat iedereen dat helder ziet. Ziet het nieuwe beleidskader er inderdaad zo uit en heeft het als leuze "meer slagkracht voor centrumgemeenten", dan meen ik dat wij in de Eerste Kamer nog erg veel conflicten kunnen behandelen. Ik zou bijna zeggen dat ik blij ben dat ik dan geen woordvoerder meer ben op het gebied van herindeling en dat iemand anders dat dan mag overnemen.

De staatssecretaris praat in haar beantwoording toch recht wat krom is. Ik kan het niet anders zeggen. Zij stelt dat dit voorstel past in het geldende herindelingsbeleid. Maar in dat geldende herindelingsbeleid – dat geldt niet voor de getalscriteria die de heer Postma noemde – paste terughoudendheid volgens de Wet ARHI. Iedereen ziet dat hier een forse paarse ingreep heeft plaatsgevonden, waarbij de koers van het provinciaal bestuur fors is bijgesteld. De heer Van den Berg geeft daar wel argumenten voor, maar er moet gewoon worden geconstateerd dat volstrekt niet in de geest van de Wet ARHI is gehandeld. Het wringt natuurlijk aan alle kanten, want de Wet ARHI wordt wel aangepast. De staatssecretaris ziet het zelf dus ook wel in. Maar als door deze discussie de Wet ARHI wordt aangepast, kan zij natuurlijk niet staande houden dat dit past in het geldende herindelingsbeleid. Waarom zou zij anders die Wet ARHI veranderen? Er was toch niets aan de hand? Dat is dus niet consistent in de beantwoording.

De heer Van den Berg van de Partij van de Arbeid noemt het argument van solidariteit. Ook voor onze partij is dat natuurlijk een belangrijk thema. Maar mijn stelling

is altijd geweest dat dit soort problemen van arme centrumgemeenten en rijke randgemeenten niet met het paardemiddel van herindeling opgelost moet worden. Beter is het veel fijnere instrument van de Financiële-verhoudingswet, waarin je dit soort financiële problemen van die centrumgemeenten kunt oplossen. Dat moet dus niet via deze weg.

Voorzitter! De rol van de VVD zal natuurlijk cruciaal zijn. De VVD hanteerde eigenlijk een heel logische lijn. Die fractie zei: wij willen eerst de nieuwe notitie zien en het nieuwe beleidskader moet eerst in het kabinet zijn vastgesteld. Dat is nog steeds niet gebeurd. Er is wel herhaaldelijk over gesproken, maar het is nog niet vastgesteld. De heer Talsma riep: dat moet dan besproken worden in de Tweede Kamer en pas als wij hier in de Eerste Kamer weten wat daaruit komt, kunnen wij overgaan tot de besluitvorming over Rosmalen en Den Bosch. Ik vond dat een heel logisch traject en ik ben erg benieuwd of de heer Talsma in zijn derde termijn aan dit logische traject kan vasthouden.

Het is ook logisch. Stel dat wij hiermee instemmen en stel dat het beleidskader uit het kabinet komt, maar dat de Tweede Kamer daar vervolgens weer moeilijk over doet. Dan krijgen wij toch een soort chaos in deze discussie en dat is naar mijn mening in ieder geval het laatste waar de Eerste Kamer voor moet zorgen.

Voorzitter! Ik ben toe aan onze conclusie. Dit voorstel kan niet op de steun van GroenLinks rekenen, maar dat wist iedereen al. De omstreden onderdelen Rosmalen en Berlicum geven hierbij de doorslag. Er zijn ook niet-omstreden onderdelen zoals Esch, Haaren en Helvoirt. Er zijn allerlei boze gemeenten die ons de schuld geven van het feit dat het niet doorgaat. Daarover zou ik willen zeggen: het is de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris geweest dat zij hier zo lang over heeft gedaan. Voorts is het haar verantwoordelijkheid dat zij de niet-omstreden onderdelen heeft willen koppelen aan de omstreden onderdelen. Dat is niet onze verantwoordelijkheid geweest.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de VVD-fractie geen behoefte heeft aan een derde termijn.

Het woord is aan de heer De Wit, die daarmee – ik denk dat dit voor de eerste keer gebeurt in een derde termijn – zijn maiden-speech uitspreekt.

□

De heer **De Wit** (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik wil de bijdrage van de SP aan dit debat beginnen met mijn vreugde erover uit te spreken dat wij vandaag in de gelegenheid zijn, over dit onderwerp onze mening weer te geven, zij het in een heel laat stadium in dit debat. Het betreft hier immers een gebied waar de SP al van oudsher een flinke aanhang heeft onder de bevolking en ook vertegenwoordigd is in diverse gemeenteraden.

Dat gezegd hebbende, wil ik vervolgens mijn bevreemding uitspreken over de gang van zaken rond dit debat. Ik wil meteen aanhaken bij de beantwoording door de staatssecretaris. De lange periode van uitstel riep de verwachting op, zeker gelet op hetgeen in de media daarover wordt geschreven, dat de staatssecretaris vandaag met een nieuw standpunt zou komen. Die verwachting bestond in ieder geval, afgezien van de vraag of dat wel juist zou zijn. Ik constateer, en ik ben daar niet de enige in, dat de staatssecretaris vandaag eigenlijk niets nieuws heeft verteld. Het standpunt is in grote lijnen terug te vinden in haar beantwoording in vorige instantie. De vraag is natuurlijk wat dan de reden is van het langdurige uitstel, zij het dat ik haar dankbaar ben dat dat uitstel er in ieder geval toe geleid heeft dat ik vandaag het woord kan voeren over dit onderwerp.

De Wet ARHI en ook de beleidsregels laten volgens de staatssecretaris toe dat er op basis van het huidige voorstel wordt heringedeeld. Maar de vraag is dan gewettigd, waarom de staatssecretaris tegelijkertijd opmerkt dat die wet eigenlijk gewijzigd zou moeten worden. Mijns inziens is er niet veel fantasie voor nodig om te veronderstellen dat het de bedoeling is om iets aan die marginale toetsing te gaan doen. Daar kom ik dadelijk nog op terug.

Ik heb al gewezen op de vele publikaties in de media over de gang van zaken rond de bestuurlijke herindeling en de verwachting dat er met een nieuw standpunt gekomen zou worden. Afgezien van de vele

varianten die de ronde doen, is het in ieder geval duidelijk dat herindeling in dat nieuwe beleid een belangrijke rol zal gaan spelen. De vraag is alleen wat de staatssecretaris bedoeld heeft met de opmerking: aan het huidige wetsvoorstel en aan het handhaven van dit wetsvoorstel mag geen precedentwerking worden toegekend. Ik denk dat het in ieder geval bedoeld is om de tegenstemmers, met name in de coalitie, over de streep te halen, en in het bijzonder de VVD. Dat zal later blijken uit het stemgedrag.

Voorzitter! Ik kom terug op de herindeling zelf. Ik wil vooropstellen dat de SP niet tegen gemeentelijke herindeling of tegen het vormen van nieuwe provincies in zijn algemeenheid is. Alleen, gemeentelijke herindeling betekent in de praktijk: het samenvoegen van enkele gemeenten en dus het opheffen van een deel daarvan. Wij praten dan in de meeste gevallen over sociale verbanden die in de loop van vaak honderden jaren zijn gegroeid en die eigenlijk niet zomaar overhoop gehaald kunnen worden. Naar mijn mening moet herindeling daarom met de grootste zorgvuldigheid en in nauw overleg met de betrokken burgers worden voorbereid. Als ik concreet kijk naar het wetsvoorstel, dan wil ik daarover het volgende opmerken.

In de eerste plaats: de door de regering voorgestelde samenvoeging van Den Bosch en Rosmalen wijkt af van het voorstel zoals dat door provinciale staten oorspronkelijk werd voorgelegd. Dat is volgens mij in ieder geval in strijd met de Wet ARHI, met name met de daarin voorkomende marginale toetsing. Ik heb al gehoord dat velen dat met mij van mening zijn. De staatssecretaris heeft gezegd dat de wetgever de ruimte heeft om de marginale toetsing zelf in te vullen. Dat is natuurlijk wel zo, maar dan is het in ieder geval een gunstige zaak dat de Eerste Kamer nog eens kan kijken naar die marginale toetsing, zich daar zelfstandig een oordeel over kan vormen en zonodig afstand kan nemen van de Tweede Kamer in dat opzicht.

De gevolgdte procedure roept de vraag op, hoe serieus de bevolking wordt genomen en hoe serieus de bezwaren worden genomen die door velen zijn ingediend. Wij praten in het kader van dit debat immers steeds over sociaal-geografische en

ruimtelijke argumenten, maar het gaat ook nog steeds over burgers die te maken hebben met een herindeling. Zij hebben in eerste instantie in een aantal gevallen gebruik gemaakt van de bezwarenprocedure. Zij worden daarna geconfronteerd met een gewijzigd wetsvoorstel dat in de Tweede Kamer besproken wordt. De mening van de burgers is vervolgens niet meer belangrijk en kan niet meer naar voren komen, althans niet in formele zin. Naar mijn idee is de bezwarenprocedure op die manier een wassen neus geworden.

In de tweede plaats: de samenvoeging van Den Bosch en Rosmalen staat lijnrecht tegenover de mening van 28.000 inwoners van Rosmalen, die zich daartegen hebben uitgesproken. De vraag in dit verband is natuurlijk: wat is nu de betekenis van de mening van de inwoners van Rosmalen en waarom zou die mening minder van betekenis zijn dan de mening van burgers in Amsterdam en Rotterdam, zij het dat hun in het kader van een referendum gevraagd werd om een oordeel uit te spreken?

In de derde plaats: die zelfde vraag doet zich voor als het gaat om de samenvoeging van Boxtel en Liempde. Liempde heeft een heel andere voorkeur gehad, te weten Sint-Oedenrode. Waarom is dan tegen de wil van de bevolking in toch gekozen voor een samenvoeging met Boxtel?

In de vierde plaats: over de samenvoeging van Berlicum, Den Dungen en Sint-Michielsgestel is eigenlijk hetzelfde verhaal te vertellen. Geografisch en ruimtelijk gezien is de samenvoeging al vreemd, er is nauwelijks enige samenhang tussen deze steden en bovenal ontbreekt hier het maatschappelijk draagvlak.

In de vijfde plaats: het hoofdargument voor de herindeling van Den Bosch is dat Den Bosch ruimte nodig heeft voor woningbouw en voor bedrijven. Mijn opvatting is dat er door herindeling geen meter ruimte ontstaat. Waarom grijpt men naar het middel van herindeling als er bijvoorbeeld ook nog alternatieven voorhanden zijn, zoals regiovorming of het maken van afspraken tussen gemeenten onderling?

Daarmee kom ik op de voor mij principiële kant van deze herindeling. Als het antwoord op de problemen van grote en middelgrote steden is, hun toe te staan een nog grotere

gemeente te worden, dan valt er voor heel wat steden in ons land het ergste te vrezen. Dan zijn er nogal wat herindelingen denkbaar. In dit verband wordt in de media nu al, zij het met enig leedvermaak, de vraag opgeworpen of dan wellicht Vught, Bloemendaal en Wassenaar ook aan de beurt zullen komen om ingelijfd te worden.

Zoals ik al eerder zei: herindeling moet uitermate zorgvuldig bekeken worden, met name omdat de ervaringen met herindelingen niet onvoorwaardelijk en altijd gunstig zijn. Om bij Brabant te blijven, wil ik wijzen op de nog niet zolang geleden gerealiseerde samenvoeging van Heesch, Heeswijk-Dinther en Nistelrode tot de nieuwe gemeente Bernheze. De problemen zijn op dit moment niet van de lucht en hetzelfde kan worden opgemerkt over de gemeente Boxmeer. En ik wil zelfs zo ver gaan, te wijzen op de herindeling in Zuid-Limburg van 13 jaar geleden waarbij de gemeenten Heerlen en Hoensbroek samengevoegd werden – ik kom zelf uit de gemeente Heerlen – en een nieuwe gemeente Landgraaf ontstond. De problemen zijn nog steeds niet verwerkt. Het grote probleem in al deze gevallen is naar mijn mening de schaalvergroting. De burger herkent zich niet meer in de nieuwe gemeente, de gemeentelijke voorzieningen gaan erop achteruit en de gemeente komt steeds verder van de burger te staan: de kloof met het bestuur wordt steeds groter. Herindelingen die zozeer haaks staan op de gevoelens van de burger, zijn gedoemd te mislukken, als je het tenminste bekijkt vanuit het gezichtspunt van het scheppen van een nieuwe gemeente waar de burger zich thuis moet voelen.

Mijnheer de voorzitter! Gelet op de discussie buiten deze Kamer over het nieuwe kabinetsstandpunt is de vraag natuurlijk gewettigd, in hoeverre de regering toch nog serieus heeft gekeken naar de mogelijkheid van de vorming van een aparte regio om dit probleem op te lossen. De SP is in principe voorstander van het vormen van regio's, mits er sprake is van democratische verkiezingen, van democratische controle, omdat er dan een mogelijkheid is om gemeenschappelijke taken op een fatsoenlijke manier op een ietwat hoger niveau uit te voeren. En vervolgens is het de vraag, of er

gelet is op de mogelijkheid die op dit moment her en der in het land wordt bekeken, in ieder geval in Zuid-Limburg, namelijk de mogelijkheid van afspraken tussen de gemeenten, die immers geconfronteerd worden met het huidige beleid van het kabinet, een beleid dat haaks staat op het beleid dat voorheen door minister Dales en staatssecretaris De Graaff-Nauta werd voorgestaan. Het gaat om het maken van afspraken op heel concrete werkerreinen, die wellicht met zich meebrengen dat er meer van komen, maar die op dit moment in ieder geval een praktische oplossing voor de patstelling vormen.

Een samenvatting. Ik ben van mening dat de herindeling volgens dit voorstel in strijd met de wet is. In de tweede plaats gaat het voorstel in tegen de mening van nogal wat burgers in de gemeenten waarom het gaat, zodat een maatschappelijk draagvlak ontbreekt. En in de derde plaats ben ik van oordeel dat er onvoldoende is gekeken naar alternatieven zoals de daarstraks door mij genoemde. De fractie van de SP zal tegen dit voorstel stemmen. De enigen die wellicht voordeel hebben van deze herindeling zijn de bestuurders, maar er is geen maatschappelijk draagvlak, wat voor mijn fractie de belangrijkste reden is om tegen het voorstel te stemmen.

De **voorzitter**: Traditiegetrouw mag ik u als eerste feliciteren met uw maiden-speech. U brengt de wetenschap van het publieke recht in vanuit uw studie, de ervaring vanuit een advocatenpraktijk en de kennis van plaatselijk politiek bestuur. Bij de toetsende taak die wij hebben bij de behandeling van voorstellen tot gemeentelijke herindeling, komen al deze elementen terug. Als er niet al een derde termijn gevraagd was, zou die misschien voor u in het leven moeten zijn geroepen. Ik feliciteer u nogmaals met uw maiden-speech.

Is er nog iemand die in deze termijn het woord wil voeren?

□

De heer **Van den Berg** (PvdA): Voorzitter! Ik zou de fractie van de VVD willen vragen, iets meer te doen dan zich in deze derde termijn in volstrekt zwijgen te hullen. Ik heb er begrip voor dat de verantwoordelijkheid buitengewoon zwaar weegt, nu

zij veruit de grootste fractie in deze Kamer geworden is, en dat het ook allemaal niet makkelijk is, maar ik zou het zeer betreuren als de fractie van de VVD zich bij de bepaling van haar uiteindelijke standpunt zou beperken tot een niet voor discussie vatbare stemverklaring, al was het maar omdat de staatssecretaris dan ook geen gelegenheid meer zou hebben om op argumenten en tegenargumenten van de VVD-fractie in te gaan. Ik vind het parlementair niet erg fijn om er nu het zwijgen toe te doen.

□

De heer **Korthals Altes** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Hoewel er in onze fractie wel enige mutaties zijn opgetreden, is het niet zo ver gegaan dat onze woordvoerder bij dit onderwerp niet is teruggekeerd. Dat ik mij niettemin aansluit bij de fracties die in deze derde termijn hun voorzitter hebben afgevaardigd, wordt veroorzaakt door de omstandigheid dat onze woordvoerder na beraad en in overeenstemming met zijn fractie niet de behoefte had, in deze derde termijn te reageren op het antwoord van de staatssecretaris in tweede termijn. Dat antwoord was voor mijn fractie volstrekt duidelijk. Wij hebben dan ook geen nadere vragen of opmerkingen en het is onze bedoeling om bij de stemming te volstaan met het afleggen van een stemverklaring. Nu ik er echter toe ben uitgelokt, wil ik daaraan voorafgaand nog wel een enkel woord over het onderwerp zelf zeggen.

Zoals ik al zei, wij vonden het antwoord van de staatssecretaris volstrekt helder. Voor velen in mijn fractie is het ook van grote betekenis geweest dat de staatssecretaris heel duidelijk heeft gezegd dat de regering aan de eventuele aanvaarding van dit wetsvoorstel geen precedentwerking zal verbinden. Nu weet ik wel dat dit door enkelen in deze Kamer in die zin in twijfel is getrokken dat men zegt dat zich wel een precedent voordoet, maar het is pas van belang of er zich een precedent heeft voorgedaan als daar een beroep op wordt gedaan. En de staatssecretaris heeft namens de regering zeer uitdrukkelijk verklaard dat dit niet zal worden gedaan. Dit is voor ons van betekenis. En het is voor ons ook van betekenis dat de staatssecretaris heeft uiteengezet dat

het beleid, de nota waarom wij in tweede termijn uitdrukkelijk hadden gevraagd, inmiddels zo ver in het kabinet is uitgekristalliseerd dat een desbetreffende nota zeer binnenkort door de Tweede Kamer tegemoet kan worden gezien. Ik begrijp zeer wel dat het voor het kabinet bijzonder moeilijk is geweest om in een periode waarin velen met vakantie waren en ook het kabinet na het vaststellen van de begrotingshoofdstukken gedurende enige tijd van vakantie mocht genieten, een dergelijke nota vast te stellen, gelet op het nu eenmaal in ons land bestaande gebruik dat beleid eerst moet worden besproken met medebestursorganen, in dit geval ook met degenen die de belangen van provincies en gemeenten behartigen, voordat het door het hogere gezag wordt vastgelegd. Het is een kwestie van wellevendheid en het horen van de directe belanghebbers dat zo'n nota pas daarna te verwachten is. Maar voor de gemiddelde krantelezer – en de meesten van mijn fractiegenoten beschouwen zich als zodanig – is het toch wel zo'n beetje duidelijk wat er op dit moment verwacht kan worden. Voor de meesten onzer is wat de staatssecretaris vanochtend heeft gezegd, ook voldoende om zich een mening te kunnen vormen over het wetsvoorstel.

Misschien dan toch nog een woord van kritiek, want dat mag in deze Kamer wel. Wij hebben met verwondering gehoord dat de staatssecretaris, nota bene verbonden aan het ministerie dat hoeder is van onze constitutie, sprak van "de vorige regering" en het jaartal 1986 noemde. Voor zover ik mij herinner, is deze regering echter aangevangen met de inhuldiging van de koningin op 30 april 1981, dus ik denk dat er sprake is geweest van de bekende verwarring van "regering" en "kabinet". Wellicht rechtvaardigt alleen al het maken van deze staatsrechtelijke opmerking het feit dat ik was uitgenodigd om deel te nemen aan de derde termijn.

De vergadering wordt van 12.35 uur tot 13.05 uur geschorst.

□

Staatssecretaris **Van de Vondervoort**: Voorzitter! Het lijkt mij goed dat ik nu nog even terugkom op het beraad in het kabinet. Inderdaad